

मध्ये कालः । इहस्थो ऽयमिष्टासः क्रोशे लक्ष्यं विध्यति । क्रोशाञ्छ्रद्धं विध्यति । कर्तृकर्मणोः कारकयोः कर्मापादानयोः कर्माधिकरणयोर्वा मध्ये क्रोशः । संख्यातानुदेशो न भवत्यस्वरितत्वात् ।

कर्मप्रवचनीययुक्ते द्वितीया । ८ ।

8 कर्मप्रवचनीयैर्युक्ते द्वितीया विभक्तिर्भवति । अनुलक्षणो । शाकल्यस्य संहितामनु प्रावर्षत् । आगस्त्यमन्वसिञ्चत्प्रजाः ।

यस्मादधिकं यस्य चेश्वरवचनं तत्र सप्तमी । ९ ।

कर्मप्रवचनीययुक्त इति वर्तते । यस्मादधिकं यस्य चेश्वरवचनं कर्मप्रवचनीयैर्युक्ते तत्र सप्तमी विभक्तिर्भवति । उप ह्यार्या द्रोणाः । उप निष्के कार्षापणम् । यस्य चेश्वरवचनमिति
10 स्वस्वामिनोर्द्वयोरपि पर्यायेण सप्तमी विभक्तिर्भवति । अधि ब्रह्मदत्ते पञ्चालाः । अधि पञ्चालेषु ब्रह्मदत्त इति । द्वितीयापवादो योगः ।

पञ्चम्यपाङ्कुरिभिः । १० ।

अप आङ् परि इत्येतैः कर्मप्रवचनीयैर्योगे पञ्चमी विभक्तिर्भवति । अप त्रिगर्तेभ्यो वृष्टे देवः । आ पाटलिपुत्राद्वृष्टे देवः । परि परि त्रिगर्तेभ्यो वृष्टे देवः । अपेन साकृचर्या-
15 त्परैर्वर्जनार्थस्य ग्रहणम् । तेनेह न भवति । वृत्तं परि विद्योतते विद्युत् ।

प्रतिनिधिप्रतिदाने च यस्मात् । ११ ।

मुख्यसदृशः प्रतिनिधिः । दत्तस्य प्रतिनिर्यातनं प्रतिदानम् । यस्मात्प्रतिनिधिर्यतश्च प्रतिदानं तत्र कर्मप्रवचनीययुक्ते पञ्चमी विभक्तिर्भवति । अभिमन्युरर्जुनतः प्रति । प्रद्युम्नो वासुदेवतः प्रति । माषानस्मै तिलेभ्यः प्रति यच्छति । ननु च प्रतिनिधिप्रतिदाने कर्मप्र-
20 वचनीययुक्ते न तु यतः प्रतिनिधिप्रतिदाने । नैष दोषः । संबन्धसंबन्धात्तस्यापि योगो ऽस्त्येव ।

गत्यर्थकर्मणि द्वितीयाचतुर्थ्यो चेष्टायामनधनि । १२ ।

गत्यर्थानां धातूनां चेष्टाक्रियाणां परिस्पन्दक्रियाणां कर्मणि कारके ऽध्ववर्जिते द्वितीयाचतुर्थ्यो भवतः । ग्रामं गच्छति । ग्रामाय गच्छति । ग्रामं व्रजति । ग्रामाय व्रजति ।
25 गत्यर्थग्रहणं किम् । ओदनं पचति । कर्मणीति किम् । अश्वेन व्रजति । चेष्टायामिति किम् । मनसा पाटलिपुत्रं गच्छति । अनधनीति किम् । अध्वानं गच्छति । अध्वन्यर्थग्रहणम् । पन्थानं गच्छति । मार्गं गच्छति । आस्थितप्रतिषेधश्चायं विज्ञेयः । आस्थितः संप्राप्त आक्रान्त उच्यते । यत्रोत्पद्येन पन्थानं गच्छति तत्र भवितव्यमेव चतुर्थ्या । पथे गच्छतीति । द्वितीयाग्रहणं किम् । न चतुर्थ्येव विकल्प्येत । अपवादविषये ऽपि यथा स्यात् । ग्रामं गत्वा ।
30 ग्रामाय गत्वा । कृद्योगलक्षणा षष्ठी न भवति (६५) ।

चतुर्थी संप्रदाने । १३ ।

संप्रदाने कारके चतुर्थी विभक्तिर्भवति । उपाध्यायाय गां ददाति । माणवकाय भिक्षां ददाति । देवदत्ताय गच्छति । पुष्पेभ्यः स्पृहयतीत्यादि । चतुर्थी विधाने तादर्थ्य उपसंख्या-